

DR MICHAŁ ARASZKIEWICZ

Sztuczna inteligencja w tworzeniu prawa i wymiarze sprawiedliwości – możliwości, bariery, potrzeby

PROBLEM

Zarówno prawodawstwo, jak i wymiar sprawiedliwości w zbyt wąskim zakresie korzystają z nowoczesnych rozwiązań technologii informatycznej. Narzędzia wykorzystywane przez organy władzy ustawodawczej i sądowniczej oraz stosowane rozwiązania prawne i faktyczne należy uznać w dużej mierze za anachroniczne. Jest to jeden z czynników wpływających na przewlekłość postępowań sądowych oraz na ich koszty. Ponadto stan pandemii COVID-19 unaoczniał niewydolność aktualnego systemu i uczynił potrzebę szerokiego stosowania rozwiązań informatycznych w obrocie prawnym jeszcze bardziej palącą niż dotychczas. Narzędzia informatyczne oparte na SI zrewolucjonizowały już wiele sektorów gospodarki, takich jak branża finansowa, transportowa, marketingowa czy logistyczna. Znacząco wpłynęły także na prowadzenie badań naukowych. Coraz częściej podejmuje się skuteczne próby wdrożenia tych rozwiązań także i w systemie podatkowym, w związku ze świadczeniem pomocy prawnej oraz w wymiarze sprawiedliwości. Od kilku dekad odnotowuje się dynamiczny wzrost ilości danych stanowiących podstawę podejmowania decyzji przez organy władzy ustawodawczej oraz organy ochrony prawa. Tylko stosowanie odpowiednich, nowoczesnych narzędzi informatycznych może pozwolić organom prawodawczym oraz stosującym prawo na skuteczne korzystanie z tych danych oraz na wyprowadzanie opartych na wiedzy wniosków dotyczących funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Jednocześnie, stosowanie tych rozwiązań wymaga wzięcia pod uwagę rozwijających się standardów etycznych i prawnych dotyczących systemów inteligentnych.

REKOMENDACJE

- **Inicjowanie** realizowanych przez uczelnie we współpracy z organizacjami pozarządowymi, samorządami prawniczymi, przedsiębiorcami działającymi w branży IT **interdyscyplinarnych projektów**, mających na celu tworzenie prototypowych rozwiązań inteligentnych systemów wspomagających procesy tworzenia, stosowania i wykonywania prawa.
- **Ewaluacja systemów i baz danych** aktualnie stosowanych w procesie legislacyjnym oraz w wymiarze sprawiedliwości na tle rozwiązań i badań światowych. Wszelkim działaniom związanym z wprowadzeniem systemów inteligentnych wspierających działania organów władzy ustawodawczej i sędziowskiej winna towarzyszyć **ocena ryzyka** oraz **analiza kosztów i korzyści**.
- Podjęcie działań dotyczących **ujednoczenia oraz integracji systemów i baz danych** stosowanych w ustawodawstwie oraz sądownictwie, w szczególności w celu wyeliminowania konieczności manualnego wprowadzania do poszczególnych systemów danych, które dostępne są już w innych systemach.
- Stworzenie zunifikowanego systemu wspierającego wykonywanie czynności materialno-technicznych w sądach (w szczególności działanie **sekretariatu sądowego**) oraz czynności związanych z **administrowaniem sprawami sądowymi** w celu poprawienia efektywności wykorzystywania dostępnych zasobów organizacyjnych i technicznych.
- Dane gromadzone w poszczególnych sądach winny być systematyzowane w sposób umożliwiający analizę struktury wpływu spraw poszczególnych kategorii, czasu potrzebnego na ich rozpoznanie oraz na podjęcie poszczególnych czynności (w tym po uprawomocnieniu się orzeczenia), w celu **optymalizacji mechanizmów przydziału spraw sądowych oraz przyspieszenia rozpoznawania spraw**.
- Szeroko postulowane rozwiązania związane z digitalizacją akt sądowych, elektroniczną komunikacją sądową oraz organizacją posiedzeń sądowych online winny być realizowane z wykorzystaniem inteligentnych rozwiązań z zakresu **cyberbezpieczeństwa**, w celu ochrony praw jednostek (w tym uprawnień wynikających z przepisów o ochronie danych osobowych) oraz dobra wymiaru sprawiedliwości.
- Zastosowanie metod sztucznej inteligencji w celu **wsparcia procesu podejmowania decyzji stosowania prawa oraz tworzenia uzasadnienia tej decyzji** (inteligentne systemy wyszukiwania orzeczeń, systemy wspierające proces redagowania uzasadnienia adekwatnego do okoliczności rozpoznawanej sprawy).

- Stworzenie opcji **automatycznego rozstrzygnięcia niektórych kategorii prostych spraw**, z pozostawieniem możliwości skorzystania przez zainteresowane podmioty z klasycznego postępowania sądowego lub dokonania możliwości weryfikacji przez sędziego automatycznie wygenerowanego rozstrzygnięcia.
- Należy postulować utworzenie ogólnopolskiego system wspierającego pracę legislatorów, nakierowanego na wykrywanie potencjalnych, trudnych do wychwycenia przez człowieka **błędów w projektach tekstów aktów normatywnych** (powtórzenia, błędne odesłania, błędy w numeracji przepisów, błędy dotyczące dat etc.).
- Wszelkie działania związane z implementacją systemów inteligentnych w instytucjach władzy publicznej winny być prowadzone z uwzględnieniem standardów **ochrony praw człowieka** oraz opracowywanych na poziomie międzynarodowym i europejskim standardów związanych z **etycznymi i prawnymi aspektami sztucznej inteligencji**. Szczególne znaczenie mają w tym zakresie koncepcje **objaśnialnej SI** (*explainable AI* – XAI). Należy postulować utworzenie gremium skupiającego specjalistów wywodzących się ze społeczności akademickiej, organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli przedsiębiorców, zajmującego się rozwijaniem i monitorowaniem realizacji standardów **sztucznej inteligencji godnej zaufania** (*trustworthy AI*) w legislacji i wymiarze sprawiedliwości.

Czym jest sztuczna inteligencja?

Mianem sztucznej inteligencji określa się systemy technologii informacyjnej (zarówno techniczne, jak i przede wszystkim programistyczne) nakierowane na rozwiązywanie zadań wymagających inteligencji, takich jak wnioskowanie, planowanie, rozwiązywanie problemów czy optymalizacja procesów. Wyróżnia się dwa podstawowe nurty badawcze i inżynierskie w tym obszarze: symboliczną sztuczną inteligencję oraz inteligencję obliczeniową. Systemy symbolicznej sztucznej inteligencji korzystają z baz wiedzy wyrażonych w formalnym języku oraz wykonują na tej podstawie różnorodne operacje, w szczególności udzielają odpowiedzi na pytania użytkownika lub weryfikują postawione hipotezy. Klasycznymi produktami realizowanymi w tym paradygmacie są systemy ekspertowe, czyli systemy naśladujące rozumowania specjalistów w wąskich dziedzinach wiedzy. Przygotowanie bazy wiedzy takich systemów wymaga współpracy inżynierów wiedzy z ekspertami w danej dziedzinie i jest procesem czasochłonnym. Systemy symbolicznej SI działają w sposób łatwo zrozumiały dla człowieka. Z kolei systemy inteligencji obliczeniowej (na przykład oparta na algorytmach ewolucyjnych czy na

sztucznych sieciach neuronowych) wymagają danych przedstawionych w postaci numerycznej (liczbowej). Systemy takie są projektowane w ten sposób, aby mogły podlegać procesowi treningu (maszynowego uczenia). Istnieje wiele modeli maszynowego uczenia, ale ich cechą wspólną jest to, że algorytm, korygując swój sposób działania, stopniowo poprawia poziom wykonywanego przezeń zadania. W związku z tym program komputerowy jest w stanie automatycznie reagować na zmieniające się elementy kontekstu czy też udzielać odpowiedzi dotyczących nowych zbiorów danych. Systemy inteligencji obliczeniowej rozwiązują zadania klasyfikacyjne, predykcyjne (dotyczące przewidywania zdarzeń przyszłych) czy optymalizacyjne i są aktualnie w zasadzie wszechobecne w różnych obszarach życia społecznego. Ich istotną wadą jest niska objaśnialność: w przypadku bardziej złożonych systemów nie sposób jest podać prostej odpowiedzi, dlaczego rezultat generowany przez algorytm jest taki, a nie inny.

Zastosowania sztucznej inteligencji w celu wsparcia tworzenia prawa oraz wymiaru sprawiedliwości

- tworzenie projektów aktów normatywnych jest coraz trudniejszym zadaniem, ponieważ wymaga uwzględnienia treści coraz większej liczby już obowiązujących aktów prawnych. W szczególności wymaga to ustalenia, jakie akty normatywne powinny być zmienione lub uchylone w związku z wejściem w życie nowej regulacji. Konieczne jest również wyeliminowanie ryzyka powtórzenia przepisów, które już stanowią elementy tekstu obowiązujących aktów normatywnych. Istnieje już wiele rozwiązań technologicznych, które mogą być efektywnie stosowane w celu wsparcia procesu tworzenia tekstów aktów normatywnych oraz oceny ich poprawności. Trzeba tu wymienić rozwiązania budowane w paradygmacie Legislative XML for the Semantic Web, w tym standard Legal RuleML oraz na przykład projekt CoReO stworzony w Estonii w celu monitorowania reformy prawa własności intelektualnej.
- Systemy sztucznej inteligencji mogą być stosowane w celu optymalizacji procesów administrowania sprawami sądowymi, w szczególności jeżeli chodzi o planowanie wykorzystania sal sądowych, układania wokandy, planowanie zawiadomień i wezwań, automatyzację generowania zawiadomień i wezwań; ogólnie rzecz ujmując, algorytmy sztucznej inteligencji mogą przyczynić się do dokonywania bardziej efektywnej alokacji zasobów osobowych, technicznych i organizacyjnych sądu.

- Gromadzone są dane dotyczące różnorodnych aspektów funkcjonowania sądów, na przykład wpływu spraw określonych kategorii, czasu potrzebnego na rozpoznawanie spraw określonych kategorii, charakteru czynności podejmowanych w ramach poszczególnych spraw, czasu potrzebnego na wykonanie tych czynności, zaskarżania orzeczeń oraz skutków ich zaskarżenia, i tak dalej. Te dane powinny być gromadzone i strukturyzowane według ujednoliconej metodyki, co pozwoli na wyprowadzanie wniosków dotyczących, na przykład, efektywności działania poszczególnych sądów i ich wydziałów, czaso- i kosztochłonności rozpoznawania poszczególnych kategorii spraw, sprawności działania poszczególnych składów orzekających, i tak dalej. Rozwiązania tego rodzaju mogą prowadzić do obiektywizacji ocen dotyczących działania poszczególnych sądów i sędziów (na przykład w razie kontroli lub wizytacji) oraz do formułowania hipotez dotyczących wykrytych nieprawidłowości (na przykład nieefektywnych albo niejednoznacznych regulacji proceduralnych). Niektóre spośród powyższych funkcji pełni niemiecki system PEBBŠY, ale współczesne narzędzia technologiczne pozwalają na konstruowanie bardziej rozbudowanych systemów.
- Wszyscy uczestnicy obrotu prawnego od dawna korzystają z elektronicznych baz informacji prawnej (publicznych oraz komercyjnych) obejmujących nie tylko teksty aktów normatywnych, ale również orzeczenia sądowe i literaturę prawniczą. Niemniej jednak, z uwagi na znaczącą liczbę dokumentów dostępnych w takich bazach, wyszukiwanie odpowiednich informacji z wykorzystaniem klasycznych metod staje się coraz trudniejsze. Współcześnie prowadzone są zaawansowane prace dotyczące poprawy działania wyszukiwarek w prawniczych bazach danych, tak aby, analizując zapytania przedstawione w języku naturalnym, przedstawiały użytkownikowi najbardziej relewantne dokumenty, a pomijały te, które nie są istotne. Technologie te rozwijane są w najszerszym zakresie przez korporacje będące właścicielami baz danych (np. Thomson Reuters, LexisNexis) i w związku z tym większość uzyskiwanych przez nie rezultatów ma charakter poufny. Tworzone są jednak również zaawansowane projekty akademickie w tym zakresie (np. system LUIMA) które mogą stanowić punkt wyjścia do opracowania rozwiązań dla sektora publicznego. Korzystanie z tego rodzaju narzędzi może przyczynić się do poprawy jakości uzasadnień orzeczeń oraz zmniejszyć prawdopodobieństwo błędów w orzeczeniach.
- Rozwiązania sztucznej inteligencji mogą przyczynić się do poprawy dostępu do informacji i pomocy prawnej. W szczególności możliwe jest tworzenie systemów pozwalających osobie zainteresowanej na sprawdzenie, jakie dokumenty winna przygotować, aby zainicjować dany rodzaj sprawy, jakie okoliczności są istotne dla jej oceny czy też jakie wymogi należy spełnić,

aby uzyskać określony rezultat (na przykład zwolnienie od kosztów sądowych czy uprawnienie do bycia reprezentowanym przez pełnomocnika z urzędu). Tego rodzaju systemy stanowiące swojego rodzaju checklisty nie zastępują pomocy prawnej świadczonej przez adwokatów lub radców prawnych, ale podnoszą świadomość prawną społeczeństwa pozwalając użytkownikowi przeprowadzić wstępną ocenę swojej sytuacji prawnej (triage). W Polsce przykładem tego rodzaju produktów są aplikacje przygotowane w ramach projektu **„Nowe aplikacje w sądownictwie przeciw wykluczeniu niepełnosprawnych”** (2014–2016). W niektórych państwach funkcjonują jednak także rozwiązania pozwalające na automatyczne wygenerowanie na podstawie informacji przedstawionych przez użytkownika prostych pism inicjujących postępowania (system A2J Author w Stanach Zjednoczonych). Narzędzia sztucznej inteligencji stosowane są także w celu przewidywania prawdopodobnych rozstrzygnięć i zostały z powodzeniem zastosowane eksperymentalnie między innymi w odniesieniu do orzecznictwa amerykańskiego Sądu Najwyższego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka czy do procedury rozpoznawania sporów domenowych WIPO.

- Pandemia COVID-19 przyspieszyła ogólnoswiatową tendencję do szerokiego stosowania rozwiązań dotyczących elektronicznych skrzynek podawczych, digitalizacji akt, organizacji posiedzeń sądowych online. Rozwiązania sztucznej inteligencji mogą być w tym zakresie stosowane w celu zapewnienia wysokich standardów cyberbezpieczeństwa, weryfikacji tożsamości stron i świadków oraz ochrony ich danych, a także w celu poprawy efektywności stosowanych narzędzi (inteligentne wyszukiwanie w zdigitalizowanych zbiorach akt, optymalizacja organizacji posiedzeń online, etc).
- Niektóre kategorie spraw załatwianych w sądach nie wymagają prowadzenia klasycznego postępowania dowodowego czy też dokonywania pogłębionych rozumowań interpretacyjnych. Ich rozwiązywanie polega na stosowaniu prostych reguł na podstawie złożonych dokumentów. Dostępne są już rozwiązania, które mogłyby prowadzić do częściowej, a nawet całkowitej automatyzacji podejmowania decyzji w takich sprawach, oczywiście z zastrzeżeniem, że strony dysponowałyby opcją rozpoznania sprawy przez klasyczny sąd (przez człowieka). Narzędzia tego rodzaju mogłyby doprowadzić do bardzo znaczącego przyspieszenia dokonywania wpisów w rejestrach sądowych czy rozpoznawania prostych spraw o zapłatę, w przypadku niewielkiej wartości przedmiotu sporu. Najczęściej dyskutowanym rozwiązaniem tego rodzaju jest estoński program automatycznego rozstrzygania spraw z zakresu drobnych roszczeń.

Ograniczenia możliwości sztucznej inteligencji

Systemy inteligentne mają swoje wady i ograniczenia, tak jak wszystkie narzędzia technologiczne. Charakter tych ograniczeń zależy do rodzaju stosowanego rozwiązania. Systemy symbolicznej sztucznej inteligencji wymagają manualnego opracowania bazy wiedzy i potrafią analizować tylko niektóre rodzaje danych wejściowych (zazwyczaj użytkownik udziela odpowiedzi na pytania tworzące zamkniętą listę). Systemy te nie są w stanie wykonać operacji, które nie zostały wyraźnie przewidziane w trakcie ich tworzenia. W związku z tym nie są one użyteczne do analizy spraw (obszarów prawa, kategorii przypadków), które nie zostały uwzględnione przy ich projektowaniu. Rozwijanie takich systemów, ich aktualizacja oraz weryfikacja poprawności są zadaniem czasochłonnym i kosztochłonnym. Zalety systemów symbolicznej SI to ich wysoka niezawodność oraz możliwość przedstawienia użytkownikowi sposobu działania algorytmu w zrozumiałym sposób.

Systemy inteligencji obliczeniowej wyposażone w elementy maszynowego uczenia działają w odmienny sposób. Jeżeli zostaną prawidłowo wytrenowane, to co do zasady potrafią wygenerować oczekiwany wynik także w nowych okolicznościach. Systemy przetwarzające język naturalny analizują teksty wyrażone w języku etnicznym (na przykład polskim). Bardzo istotną kwestią jest jednak dokonanie odpowiedniego doboru treningowej próbki danych (w przypadku tak zwanego uczenia nadzorowanego). Algorytm odwzoruje strukturę tych danych, zatem może doprowadzić do propagacji błędów, w szczególności utrwalić nieprawidłowości (*bias*) zawarte w danych. Stosowanie systemów inteligencji obliczeniowej może zatem prowadzić do utrwalania stereotypów oraz do dyskryminacji. Bardzo ważnym problemem jest również reprezentatywność danych treningowych oraz ich odpowiednie przygotowanie, w szczególności przygotowanie odpowiedniego zestawu etykiet (*annotation*). Systemy inteligencji obliczeniowej są z zasady zawodne: mogą wykonywać zadanie z dużą dokładnością, ale pewien odsetek udzielanych przez nie odpowiedzi czy proponowanych rozwiązań pozostanie błędny. Jest to cena, jaką płaci się za możliwość dostosowania działania systemu do zmieniających się warunków. Systemy tego rodzaju są aktualnie dostosowane do rozwiązywania zadań określonego typu, zatem ich zakresy zastosowania są wąskie. Fundamentalnym problemem dotyczącym systemów inteligencji obliczeniowej jest ich ograniczona objaśnialność: wytłumaczenie w sposób zrozumiały, dlaczego system wygenerował taki, a nie inny wynik w konkretnej sprawie, jest zadaniem bardzo trudnym. Jeszcze trudniejszym problemem jest pokazanie, w jaki sposób działanie algorytmu jest zgodne z racjami prawnymi, które uzasadniają podjęcie decyzji danego rodzaju.

etyczne i prawne problemy SI

Wszechobecność rozwiązań wykorzystujących elementy sztucznej inteligencji spowodowała powstanie nowych ryzyk i zagrożeń dla praw i wolności jednostek, w szczególności dla ich prywatności. Podejmowanie decyzji w sposób zautomatyzowany prowadzi do fundamentalnych pytań związanych z ich przejrzystością oraz zrozumiałością dla adresatów. Kwestie te są uznawane za szczególnie istotne w państwach europejskich, z uwagi na akceptowany system wartości wyrażony w szczególności w Karcie Praw Podstawowych UE oraz w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Wszelkie rozwiązania oparte na SI winny być projektowane z uwzględnieniem zasady poszanowania praw podstawowych, zapobiegania dyskryminacji, poszanowania równości oraz z zachowaniem bezstronności i przejrzystości. Dążyć należy do tego, by zasady działania systemów inteligentnych oraz wyniki generowane w konkretnych sprawach mogły być przedstawione użytkownikowi oraz osobie, której dotyczą decyzje podejmowane przy wsparciu takich systemów w sposób przejrzysty i zrozumiały. Jednostki powinny też mieć możliwość podjęcia decyzji, czy godzą się na to, aby operacje ich dotyczące były podejmowane w sposób częściowo lub całkowicie zautomatyzowany. Zagadnienia związane z ochroną prywatności oraz danych osobowych powinny być brane pod uwagę już na etapie projektowania systemów (*privacy by design*), by zapewnić wyjściowo należyte wysokie poziomy ochrony (*privacy by default*). Powyższe zasady, dotyczące wszelkich systemów inteligentnych, stają się tym bardziej istotne w kontekście sądowych zastosowań sztucznej inteligencji, gdzie podejmowane decyzje bezpośrednio dotyczą praw lub obowiązków jednostek. Skuteczne opracowanie i wdrożenie tego rodzaju rozwiązań może mieć miejsce tylko wtedy, gdy będzie realizowane w sposób budujący zaufanie społeczeństwa, z poszanowaniem praw podstawowych.

Wnioski

- Dynamicznie rozwijające się technologie sztucznej inteligencji mogą być owocnie stosowane w celu wsparcia różnorodnych działań w toku tworzenia prawa oraz w ramach systemu wymiaru sprawiedliwości. Stosowanie tego rodzaju rozwiązań może w szczególności doprowadzić do znaczącego przyspieszenia rozpoznawania spraw, optymalizacji alokacji zasobów systemu wymiaru sprawiedliwości, poprawy jakości orzecznictwa, a w konsekwencji do zwiększenia zakresu dostępu obywateli do sprawiedliwości (*access to justice*).

- Narzędzia sztucznej inteligencji mogą być efektywnie stosowane w celu realizacji zasad poprawnej legislacji i zasad techniki prawodawczej, w szczególności w toku redagowania tekstów aktów normatywnych.
- Na każdym etapie tworzenia systemów inteligentnych w celu ich zastosowania w wymiarze sprawiedliwości należy brać pod uwagę kontekst prawny i etyczny, w szczególności zapewnienie poszanowania praw podstawowych, zasady sprawiedliwości i równości, standardy związane z objaśnialnością i transparentnością procesu podejmowania decyzji. Kluczowym zagadnieniem jest w szczególności ochrona danych osobowych stron postępowań.
- Pandemia COVID-19 uwiarydliwiła zbędność stosowania klasycznych rozwiązań organizacyjnych i technicznych w różnych obszarach życia społeczeństwa i przyspieszyła proces cyfryzacji. Uwypukliła również anachroniczny charakter narzędzi, jakimi posługuje się aktualnie wymiar sprawiedliwości w Polsce. Ten kontekst daje asumpt do szeroko zakrojonej cyfryzacji systemu sądownictwa, począwszy od kwestii związanych z administrowaniem sprawami sądowymi, poprzez organizację posiedzeń online aż po automatyzację niektórych czynności.
- Racjonalne jest zainicjowanie działań mających na celu poprawę efektywności zadań, które są relatywnie proste, mają znaczący wpływ na czas trwania spraw sądowych oraz nie są związane bezpośrednio z podejmowaniem decyzji merytorycznych. Chodzi tutaj zatem przede wszystkim o automatyzację czynności materialno-technicznych oraz zadań, których wykonanie wspiera rozpoznawanie spraw (efektywne administrowanie sprawami, komunikacja pomiędzy sądem i stronami, wyszukiwanie informacji w zbiorach danych) oraz o gromadzenie i analizę danych o funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości. Pilotażowe projekty powinny być nakierowane na rozwiązywanie konkretnych problemów, ale przygotowywane w ten sposób, by mogły być wdrażane możliwie szeroko i integrowane z innymi przygotowywanymi systemami.
- Przygotowanie systemów inteligentnych na użytek procesu prawodawczego oraz funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości wymaga połączenia perspektywy inżynierskiej, prawnej, etycznej oraz obywatelskiej. Zasadny jest zatem postulat, by projekty mające na celu opracowanie prototypowych rozwiązań były przygotowywane przez zespoły obejmujące przedstawicieli świata nauki, samorządów prawniczych, organizacji pozarządowych oraz praktyki technologii informatycznych.
- Mając na uwadze powyższe, celowe jest utworzenie eksperckiego gremium skupiającego specjalistów z zakresu prawnych, technologicznych, etycznych oraz obywatelskich aspektów

rozwoju sztucznej inteligencji. Rolą tego gremium powinno być rozwijanie standardów etycznych i rekomendowanie rozwiązań prawnych dotyczących funkcjonowania systemów inteligentnych w Polsce w zakresie ich zastosowań w tworzeniu i stosowaniu prawa. Podmiot ten gromadziłby dane na temat rozwoju technologii SI w tym zakresie w Polsce oraz dokonywałby ewaluacji wdrażanych projektów pod kątem rekomendowanych standardów.

Opracowanie powstało w ramach projektu „Rozwój i ustabilizowanie działalności think-tankowej INPRIS” sfinansowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030.

Instytut Prawa i Społeczeństwa INPRIS, ul. Ursynowska 20/4, Warszawa

inpris.pl, inpris@inpris.pl

Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego
ze środków Programu Rozwoju
Organizacji Obywatelskich
na lata 2018 – 2030

